

Darovito dijete u obitelji i vrtiću

Martić, Nikolina

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:572142>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-23**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

Nikolina Martić

DAROVITO DIJETE U OBITELJI I VRTIĆU

Završni rad

Pula, ožujak, 2021.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

Nikolina Martić

DAROVITO DIJETE U OBITELJI I VRTIĆU

Završni rad

JMBAG: 0303077722, **redoviti student**

Studijski smjer: Stručni studij predškolskog odgoja

Predmet: Obiteljska pedagogija

Znanstveno područje: Odgojne znanosti

Znanstveno polje: Pedagogija

Znanstvena grana: Obiteljska pedagogija

Mentor: doc. dr. sc. Sandra Kadum

Pula, ožujak, 2021.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana _____ NIKOLINA MARTIĆ _____, kandidat za prvostupnika

_____ PREDŠKOLSKOG ODGOJA _____ ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____ 15.03 _____, _____ 2021. _____ godine

IZJAVA o korištenju autorskog djela

Ja, NIKOLINA MARTIĆ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom DAROVITO DIJETE U OBITELJI I VRTIĆU

koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljajući na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 15.03.2021 (datum)

Potpis

Sadržaj

1. Uvod	6
2. Što je darovitost?	7
3. Kako prepoznati darovito dijete?	16
3.1. Pogreške u prepoznavanju darovite djece	20
3.2. Uloga nastavnika i roditelja u odgoju darovite djece	22
3.3. Uloga obitelji u odgoju darovite djece	23
4. Darovito dijete i obitelj	29
5. Darovito dijete u vrtiću	31
6. Odnos darovite djece s okolnim okruženjem i njihov emocionalni život	34
7. Zaključak	35
8. Sažetak	37
9. Summary	38
10. Literatura	39

1. Uvod

Darovita djeca su ona djeca koja pokazuju izuzetno visoku razinu kreativnosti, intelektualnih i kognitivnih sposobnosti, kao i veliku motiviranosti, općenito. Takva djeca posjeduju snažnu, nevjerojatnu unutarnju želju za stjecanjem novih znanja i spoznaja, što ih čini posebnima u odnosu na njihove vršnjake, kojima su potrebni dodatni poticaji i motiviranost da bi ostvarila slične ili približno iste rezultat, odnosno ciljeve. Darovita djeca se vrlo često povezuju s iznimnim napretkom tijekom školovanja i svladavanju brojnih, raznovrsnih prepreka na sebi svojstven i specifičan način. Često se postavlja pitanje je li neko dijete darovito ili nije. Međutim, pronalazak odgovora na takvo pitanje, vrlo je teško obzirom da je darovitost djece kao univerzalni pojam, individualna i jedinstvena.

Zbog toga je potrebno posegnuti za stručnom procjenom darovitosti djeteta. S toga, velika se pozornost treba usmjeriti ka ranom i pravilnom otkrivanju darovitosti kod djece svih uzrasta, te ih na pravilan način usmjeravati kako bi se omogućio daljnji nesmetani razvoj njihove darovitosti, ali i njih samih, oblikujući ih na taj način u uspješne osobe. Veliku ulogu u otkrivanju darovitosti kod djece imaju prvenstveno roditelji, koji provode većinu vremena sa svojom djecom i mogu opaziti znakove ili naznake darovitosti. Nije isključena niti uloga odgojitelja u otkrivanju iste kod djece rane predškolske dobi, ali isto tako, nastavnika u okviru obrazovanja tijekom kasnijeg školovanja. Darovitost djeteta ne smije ostati neotkrivena i zanemarena. Naprotiv, poželjno ju je što prije uočiti i definirati, kako bi se omogućio eksponencijalni razvoj iste, a samim time i darovite djece. Važno je educirati i osvijestiti roditelje, odgojitelje, nastavnike, a u konačnici i širu društvenu zajednicu o važnosti darovitosti djece, njihovom prihvaćanju, vrednovanju, usmjeravanju i iskazivanju potpore.

Shodno k tome, ovaj rad će, uz dostupnost brojne literature, na sljedećim stranicama nastojati iznijeti pregled definicija darovitosti, pobliže objasniti razlike između darovite i nedarovite/bistre djece i kako identificirati takvu djecu, usmjeravajući ih na pravi put. Nadalje, bit će nekoliko riječi i o ulozi samih roditelja, ali i odgajatelja u ranoj predškolskoj dobi, te nastavnika darovite djece, u prepoznavanju ranih znakova darovitosti i njihovom budućem razvoju.

2. Što je darovitost?

Nebrojeno je mnoštvo definicija pojma darovitosti, ali bitno je naglasiti kako one sve i nisu potpune. Najbolja definicija darovitosti jeste ona koja navodi kako je darovitost skup osobina individualnog pojedinca, omogućujući mu postizanje iznadprosječnih rezultata u aktivnostima koje obavlja. Darovitost se kod djece može primijetiti onda kada darovita djeca izvršavaju određene zadatke ranije, puno brže, uspješnije, ali i drugačije za razliku od svojih vršnjaka, rezultirajući znatno boljim rezultatima (Cvetković Lay i Sekulić Majurec, 1998; prema Šantek, 2017).

Kako je rečeno, veliki je broj definicija darovitosti, stoga se ona može također definirati kao fenomen prisutan kod djece koja imaju tri atipične karakteristike, poput: brzog napretka u odnosu na prosječnu djecu, izražena želja za obavljanjem različitih zadataka prema vlastitom nahođenju (primjerice različiti načini učenja), što im daje samostalnost i veću dozu samopouzdanja, te nevjerojatnu motiviranost (Winner, 2005; prema Šantek, 2017). Odgojitelji već u vrtiću mogu prepoznati takvo dijete jer ono mnogo toga čini brže i uspješnije od svojih vršnjaka.

Shodno k tome, upornost i motiviranost igraju ključnu ulogu u osobnosti darovite djece (Šantek, 2017). Početak razvoja darovitosti je u:

- a) opažanju znakova darovitosti – već u prvoj godini života
- b) prepoznavanje znakova darovitosti – provođenje znakova u signale za akciju (Bloom, 1982).
- c) identifikacija – stručno utvrđivanje
- d) označavanje ili etiketiranje – posljedica identifikacije (DeFleur, 1973).

Hrvatski jezični portal daje drugačiju definiciju darovitosti: darovito je ono dijete koje ima dar za nešto, koji je nadaren, odnosno talentiran. Ovu definiciju moramo uzeti s oprezom jer je djelomično točna zbog toga što su pojmovi darovit i talentiran istoznačnice, no, istovremeno su pojmovi koji nužno ne moraju biti korišteni u istom kontekstu. Njihovo razlikovanje je od krucijalne važnosti iz perspektive odgojitelja, učitelja te pedagoga u svrhu poboljšanja kvalitete rada s darovitom, talentiranom djecom (Šantek, 2017).

Riječ talentiran nastala je od grčke riječi *tálanon* ili latinske riječi *talentum*. Prvotno značenje ovih riječi bilo je mjera, kasnije zdjelica koja služi mjerenju i u konačnici zlatni novac. Za osobu koja je imala talenta, imala je osjećaj za mjeru, a kao takva bila je duhovno bogata (Šantek, 2017).

U današnjem vremenu postojana je predrasuda u pogledu darovite i talentirane djece. Naime, darovitom se djecom smatraju ona koja su izuzetno uspješna u okviru školskog ili akademskog obrazovanja, dok su talentirana djeca ona visokih sposobnosti u okviru umjetnosti (Cvetković Lay, 2010; prema Šantek, 2017). Nadalje, F. Gagné, profesor psihologije, promatrajući ponašanje djece i odraslih, opazio je i povezao darovitost i prirodnu sposobnost. Drugim riječima, prirodna, urođena sposobnost je zapravo nevjerojatna lakoća, spontanost i prirodna uspješnost izvođenja određenih aktivnosti „iz prve“, bez sustavnog, kontinuiranog vježbanja. S druge strane, talent je povezao s izvrsnim ovladavanjem specifičnih vještina, ali uz sustavno, neprestani i kontinuirani trening. F. Gagné(1985)ističe da je darovitost postizanje iznadprosječnih mogućnosti u jednom području ljudskih sposobnosti ili pak više njih (intelektualne, kreativne, socio-emocionalne i senzomotorne sposobnosti). Međutim, talent definira kao iznadprosječne mogućnosti u jednom ili više područja ljudskih aktivnosti poput akademskih, tehničkih, umjetničkih, za međuljudsko odnošenje i atletskih(Gagné, 1985; prema Gross, 2003). Pojednostavljeno rečeno, darovitostje urođena sposobnost, a talent nije, nego pruža mogućnost bržeg i lakšeg razvoja određenih vještina redovitim vježbanjem (Šantek, 2017).

Što se tiče identifikacije darovite djece, Lewis Terman je tijekom dvadesetih godina 20. st. identificirao više od 15 000 djece sa IQ-om 140 ili višim u svojoj studiji u kojoj je koristio normirani test za identifikaciju darovite djece. Prvi je koristio i termin „darovit“te je njegova studija najpotpunija dugoročna studija o ljudima s višim IQ-om iz razloga što je pratio tu djecu od vrtića do tridesetih godina života (Yahnke Walker, 2007).

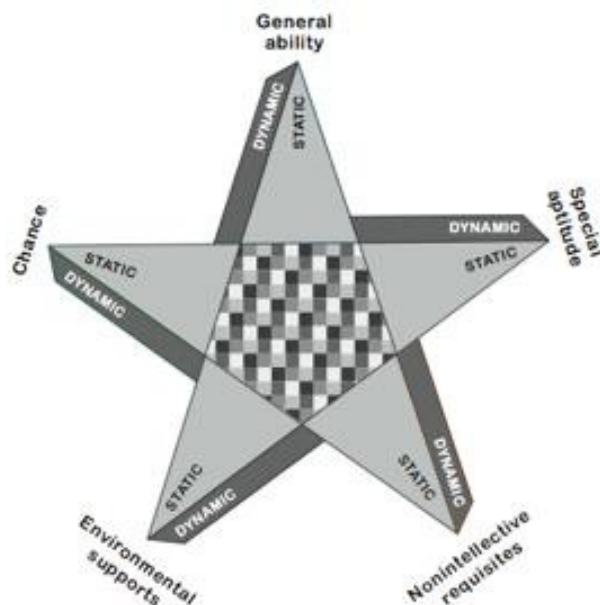
Lewis Termant je 1916. godine prenio na Sveučilište Stanford-Binetov test, preveo ga na engleski jezik i nominirao za američku djecu (Šantek, 2017). Godine 1921. započinje sa svojim prvim istraživanjem. Njegovo je istraživanje obuhvaćalo 1500 djece rođenih između 1903. i 1917. godine (Husjak, 2006). Pratio ih je čitav njihov život, od vrtića do tridesete godine (Yahnke Walker, 2007; prema Ožbolt, 2016), te u konačnici došao do podatka da promatrana populacija u istraživanju sadrži tek 1% nadarenih pojedinaca, s naglaskom na inteligenciju (IQ). Primijenio je Stanfor-Binet

test inteligencije, gdje je zahtijevao od djece da daju definiciju, odnosno značenje određenih riječi, usporede i naznače razlike između dvaju riječi (lijenost i besposlenost), istaknu sličnosti i različitosti dva različita predmeta, poslušaju i netom prepričaju neki odlomak teksta, odgovore na umne zagonetke, pročitaju priču te objasne njezinu moralnu pouku, unatrag ponove sedam brojeva, riješe matematičke zadatke poznatih točnih i netočnih odgovora, ali i dopunu vizualnih uzoraka. Ovim je testom procjenjivao verbalne, logičke, matematičke i prostorne sposobnosti ispitivane djece. Prosječna inteligencija koja se dobije Stanfor-Binet testom oscilirali između 90 i 109 bodova. Lewis Termant svojim istraživanjem došao je do zapanjujućih rezultata koji su se kretali od 135 pa sve do 196 bodova, s prosjekom od oko 150 bodova (Huzjak, 2006).

Američki pedagoški psiholog, J.S. Renzulli, godine 1978. daje dvije podjele darovitosti, i to na: školsku nadarenost (visoki IQ, uspješnost rješavanja zadataka i reproduciranja znanja) i produktivno-kreativnu nadarenost (sposobnost primjene znanja u životnim zadacima; poistovjećuje nadarenost i kreativnost). Ističe kako je ukupan broj takvih nadarenih pojedinaca 30% (Huzjak, 2007).

A.J. Tannenbaum detaljnim analizama iz 1983. godine postavlja takozvanu „*teoriju zvijezde*“ (Ožbolt, 2016) prema kojoj darovitost ovisi isključivo o pet karakteristika vezanih uz pojedinca:

- a) inteligenciji,
- b) posebnim sposobnostima,
- c) potpornim osobinama,
- d) potpori okoline i
- e) slučaju.

Slika 1. Shematski prikaz „teorije zvijezde“
(Ožbolt, 2016)

Svaka od navedenih pet osobina promjenjiva je u vremenu. Na ovaj način, A.J. Tannenbaum procjenjuje kako je 10% nadarenih od ukupne populacije (Huzjak, 2007).

„Teorija zvijezde“ povezuje međusobno sposobnost i uspjeh darovitog djeteta, a istovremeno se promatraju čimbenici koji utječu na razvoj darovitog djeteta, odnosno njegova osobnost te okolina u kojoj odrasta. Ovaj je model utemeljen na promatranju visoko sposobne djece i adolescenata te da bi dijete bilo darovito, mora posjedovati određene, već karakteristike. Shodno k tome darovitost se ostvaruje preklapanjem pet unutarnjih i vanjskih karakteristika, oblikovane u obliku zvijezde, vidljive na Slici 2 (Ožbolt, 2016).

Tannenbaum (1983, prema Ožbolt, 2016) navodi kako se prva karakteristika, opća sposobnost „General ability“ odnosi na inteligenciju osobe i u određenoj je razini zastupljena u svim aktivnostima kojima se ta osoba bavi. Druga karakteristika, posebne sposobnosti „Special ability“, označava izrazitu uspješnost i predanost u određenoj aktivnosti. Bitno je istaknuti da se pojedine vrste posebnih sposobnosti mogu otkriti još za vrijeme ranog djetinjstva. Dapače, postoje i neke posebne sposobnosti koje su skrivene sve do kasnih faza djetinjstva. Treća karakteristika, potporne osobine „Nonintellective requisites“, odnose se na predanost zadatku, motivaciju, pozitivnu sliku o samome sebi, želji za iskazivanjem talenata bez kojih se

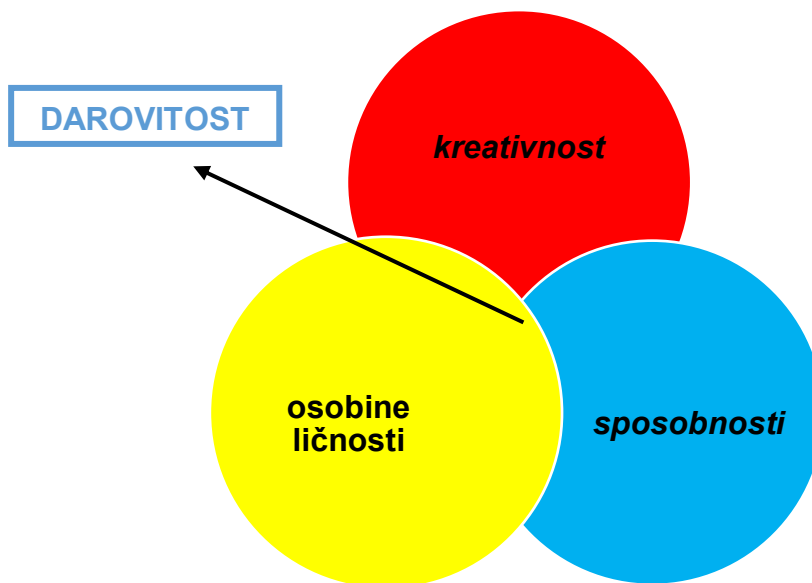
ne mogu ostvariti vrhunski rezultati i mentalno zdravlje. Četvrta karakteristika, potpora okoline „*Environmental supports*“, velikog je utjecaja na način daljnjeg razvoja djetetovih sposobnosti koje su prihvatljive u društvu. Također, ova karakteristika uvjetuje razinu podrške i ulaganja u razvoju takvih sposobnosti djeteta. To su primjerice: društvene i političke organizacije u državi u kojoj odrasta dijete, obitelj djeteta, vršnjaci. Posljednja, peta karakteristika, slučajnosti „*Chance factors*“, utječe na razvoj djetetovih sposobnosti. Jedan je od čimbenika koji se nije spominjao u prethodnim definicijama darovitosti. Slučajnosti su nepredvidljivi događaji koji se mogu dogoditi za vrijeme djetetova života. Velikog su značaja u prepoznavanju i razvoju specifičnih sposobnosti, ali mogu znatno utjecati na usporenje ili potpunog prekida talenata kod djeteta.

Kako prikazuje Slika 2., svaki od pet krakova zvijezde ima statične „*static*“ i dinamične „*dynamic*“ elemente. Statični elementi opisuju darovito dijete u trenutku kako stoji naspram ostalih ljudi ili vršnjaka. Dinamični elementi predstavljaju obrazovne, društvene i procese učenja. Oni su u direktnom utjecaju na djetetov razvoj, te stoga mogu doprinijeti nekim određenim promjenama (Ožbolt, 2016).

Darovitost je definirana kao produkt sljedeće tri sastavnice (Renzulli i Reis, 1985; prema Maksić, 1998).

- a) iznadprosječne razvijene sposobnosti,
- b) osobine ličnosti i
- c) kreativnost (Slika 1.).

Ovaj svojevrsni sklop osobina, nazvan je „*Troprstenasta koncepcija darovitosti*“, a darovitost se iskazuje u prostoru međusobnog preklapanja osnovnih sastavnica (Renzulli i Reis, 1985; prema Maksić, 1998).

Slika 2. „Troprstenasta definicija darovitosti“
(Renzulli i Reis, 1985; prema Cramond, 2011)

a) Iznadprosječno razvijene sposobnosti

Sposobnosti svakog darovitog djeteta kojima ono ostvaruje iznadprosječne rezultate su intelektualne sposobnosti i specifične sposobnosti. Izrazito razvijene opće intelektualne sposobnosti bivaju izražene preko kognitivnog funkcioniranja: metakognitivnih vještina i znanja, misaonih procesa, sposobnosti apstraktnih razmišljanja te pamćenja. Specifične sposobnosti iskazuju se različitim područjima djelovanja. Shodno k tome, darovito je dijete ono s izrazitim potencijalima koje pokazuje u jednom, odnosno više područja (Koren, 1988; prema Fuček, 2017).

Razlikuju se šest vrsta sposobnosti darovite djece (Cramond, 2011):

- opće intelektualne sposobnosti
- specifične sposobnosti
- kreativne (produktivne) sposobnosti
- psihomotorne sposobnosti
- umjetničke sposobnosti (vještine)
- sposobnosti vođenja (rukovođenja).

Psiholog Gardner dao je drugačiju podjelu ljudskih sposobnosti nazvanih „sedam inteligencija“ (Bulaja, 2016):

1. verbalno-lingvistička,
2. logičko-matematička,
3. vizualno-spacijalna,
4. glazbeno-ritmička,
5. tjelesno-kinestetička,
6. intrapersonalna i
7. interpersonalna.

Po Gardenovom shvaćanju, svaka osoba ima specifičnu mješovitu kombinaciju navedenih inteligencija. Stoga će onaj pojedinac kod kojega neka od spomenutih inteligencija dolazi do većeg izražaja, biti darovit upravo u tom području. Slijedi kratak opis svake od „sedam inteligencija“ posebno, onako kako ih je sam Gardner opisao. (Cvetković Lay, 2010).

Tablica 1. Podjela „sedam inteligencija“ (Cvetković Lay, 2010)

Inteligencija	Karakteristike	Ekspresija zanimanje
verbalno-lingvistička	bogat rječnik, brza i lagana manipulacija verbalnim simbolima i riječima	djeca imaju bogatiji rječnik od svojih vršnjaka, služe se riječima tijekom usmenog i pismenog izražavanja, sposobna su ispričati i prepričati priču ili događaj vrlo detaljno i cjelovito (pjesnici, novinari, govornici, voditelji, političari ...)
logičko-matematička	vještine apstraktnog mišljenja, rješavanja problema	djeca mogu brže i lakše manipulirati apstraktnim pojmovima, zamislama, brojevima i količinama (matematičari, astronomi, fizičari, istraživači ...)
vizualna-spacijalna	snalaženja u prostoru, stvaranje prostornih predodžbi (transformacija)	djeca mogu s lakoćom slagati slagalice, kreirati i graditi objekte od kocaka, dobro se snalaze u prostoru i rješavaju probleme vezane za prostor (arhitekti, slikari, navigatori, kirurzi, inženjeri ...)
tjelesno-kinestetička	izvođenje i usklađivanje pokreta tijela	djeca izražajnim pokretima reagiraju na različite glazbene i verbalne poticaje, okretna su i spretna u pokretima te spretno manipuliraju raznim predmetima (sportaši, akrobati, žongleri, plesači ...)

glazbeno-ritmička	prepoznaju glazbene tematike, dio pjesme, zapažaju različitih zvukova okoline	djeca bolje pjevaju od ostale djece, mogu se bolje i kvalitetnije ritmički izražavati na instrumentima i udaraljkama (pjevači, dirigenti, glazbenici, kompozitori ...)
intrapersonalna	bolja shvaćanja sebe i svojih potrebe	djecaviše poznaju sebe i bolje razumiju vlastite potrebe, sposobnosti, osobine, uporna u onome čime se bave, ljute se kada ih se prekine u poslu u koji su se udubili (psiholozi, filozofi ...)
intrapersonalna	omogućuje bolje razumiju drugih i njihovih potrebe	djeca su često vođe svoje skupine, iskazuju empatiju za druge i lakše se uživljavaju u osjećaje drugih, pomažu u rješavanjusukobadrugih, društvena su, bolje od drugih prepoznaju emocije facijalne ekspresije (savjetnici, učitelji ...)

b) osobine ličnosti

Za iskazivanje darovitosti nisu dovoljne isključivo visokorazvijene sposobnosti. Naime, brojni istraživači došli su do zaključka da neki daroviti pojedinci imaju određene specifične osobine ličnosti (Cvetković Lay, 2010). Motivacija za rad je osobina ličnosti koja pridonosi iskazivanju darovitosti. Iskazuje se kroz specifična zanimanja za određena područja, veliku usmjerenost ka cilju tijekom obavljanja zadataka koji su predmetom specifičnih interesa darovitih, velikim entuzijazmom i energijom prilikom aktivnosti koje zadovoljavaju specifične interese darovitih. S tim osobinama darovito dijete postaje obaviješteno o području koje je predmetom njegovih specifičnih interesa, stječući pri tome zavidno znanje. Tipične osobine ličnosti karakteristične za darovitu djecu su: samopoštovanje, postavljanje visokih ciljeva i standarda vlastitog rada, veća samostalnost, individualizam (Čudina – Obradović, 1990).

c) kreativnost

Kreativnost se promatra kao jedna od tri sastavnice darovitosti, zbog toga što takve darovite osobe pamtimo radi njihovih originalnih ideja i postignuća, ali i onih koji su vlastitim kreativnostima doprinijele svijetu. Uvođenjem kreativnosti kao bitne sastavnice darovitosti, dovelo je do promjene definicije darovitosti. Kako bi se utvrdilo da je nekakvo postignuće pokazatelj darovitosti, nije dovoljno da ono bude iznad prosjeka, već mora davati kreativan doprinos u području u kojemu se javilo. Stoga nova izmijenjena definicija darovitosti glasi da je darovitost skuposobina koje omogućuju osobi postizanje iznadprosječnog rezultata jedne ili više aktivnosti kojima se bavi, ali i da predstavlja svojevrsni kreativni doprinos u području javljanja. Kreativnost se kod djece prepoznaje po originalnim i neuobičajenim pitanjima i odgovorima, načinima rješavanja problema, beskrajnoj maštovitosti, smislu za improvizaciji, iskazivanjem drugačijih ideje, stavova i načina razmišljanja (Cvetković Lay, 2010).

3. Kako prepoznati darovito dijete?

Možemo slobodno reći kako nikada nije prerano otkriti darovitosti kod djece. Dapače, rano uočavanje darovitosti je vrlo poželjno jer se djetetu eksponencijalno povećavaju mogućnosti za njezinim daljnjim razvojem (Fuček, 2017). Darovita djeca se ne razlikuju od ostale djece samo po bržem razvoju, već i kvalitativno. Razlikuju se po tome što zahtijevaju barem minimum strukturirane podrške. Sposobna su za samostalna otkrića i pronalaženje novih putova razumijevanja te imaju veliku potrebu za ovladavanjem nekim područjem (Cvetković-Lay, 2010).

Ona su zahtjevna, znatiželjna, radoznala i kreativna. Ipak, u grupi su često neprepoznata i neprihvaćena od strane vršnjaka i odraslih. Osjećaju razliku između vršnjaka i sebe. Često su usamljena, teško uspostavljaju socijalne kontakte, razlikuju se od okoline po razmišljanjima i interesima i često imaju lošu sliku o sebi. Potencijalno darovita djeca hoće i mogu više. Za njih su teški zadaci izazov, a ne opterećenje (Kovačić, 2010).

Razdoblje od 8 do 36 mjeseci je vrijeme burnih i značajnih promjena u djetetovom razvoju. Ujedno je razdoblje razvoja brojnih sposobnosti, osobina ličnosti, talenata i vještina. To su promjena koje se mogu primijetiti kod sve djece, naročito one darovite, gdje se manifestiraju puno ranije i s većim opsegom, čineći ih različitima od prosječne djece (Cvetković Lay, 2002). Brzi razvoj motoričkih vještina rani je indikator određenih djetetovih potencijala. Hrani se, hoda, govori s bogatim rječnikom i razumije puno prije za razliku od svojih vršnjaka. Još jedna opća karakteristika darovitog djeteta takve rane životne dobi jeste velika i neutaživa radoznalost, koja je ključna jer predstavlja prekretnicu djetetova života zbog razvoja svijesti o samome sebi. Izgovara kompleksne i duge rečenice, iskazuje interes prema knjigama i slikovnicama, brže uči te ima nevjerojatnu koncentraciju i pažnju. Također, kada je riječ o igri, takvo dijete pronalazi nove oblike igre, na svojstven način koristi igračke prilikom igranja. Između ostalog, nebrojene su naznake darovite djece ovog uzrasta. Neke od njih su: rano zanimanje za slova i brojeve, zanimacija za pojam vrijeme, izražen osjećaj za glazbu, sastavljanje slagalicabez poteškoća, sjećanje prošlih događaja koje s detaljnom naracijom opisuje pri tome pazeći na pojedine detalje, sposobnost brzog učenja pjesmica i njihovih točnih recitacija, posjedovanje svoje predodžbe gdje predmeti i stvari pripadaju, grupira i organizira stvari, izvršava mnoštvo raznih složenih zadataka prije svojih vršnjaka. Daljnjim razvojem darovitog djeteta, posebice u dobi od treće do sedme godine, dolazi do još snažnije i burnije transformacije njegovih talenata (Cvetković Lay, 2002). Ako dijete u toj dobi ima neki

od sljedećih ponašanja, vrlo je vjerojatno da se radi o darovitom djetetu. Pravilnogramatički slaže rečenice, ime veoma bogati rječnik, točno i detaljno prepričava priče, uči i logično koristi značenja novih riječi, samostalno uči, čita i prije polaska u školu, shvaća teško shvatljive i neobjašnjive pojmove poput vremena, smrti i života, i slično. Ima razvijenu osjetljivost na nečije druge osjećaje, detaljno proučavanje svega što je novo, obavljanje jednostavnijih računskih zadataka napamet, suživljavanje s ograničenjima hendikepiranih osoba, razumije vrijednosti novca, pamti viđene stvari s detaljima, pamti znakove u prostoru, upotrebljava primjere iz priča u vlastitom životu, osjetljivi su na nepravdu, vole društvo i razgovor s odraslim osobama i slično.

Važno je naglasiti da prijevremeno počinje shvaćati uzročno-posljedične odnose, a samim time ima sposobnost postavljanja zahtjevnih pitanja koja daju kompleksne odgovore i pomno analizira svako pitanje i odgovor. Obzirom da vršnjaci takvog izrazito darovitog djeteta ne mogu istim kontinuitetom pratiti sve njegove interese, ono provodi većinu svoga vremena boraveći sa starijom djecom, nerijetko i s odraslim osobama (Cvetković Lay, 2002).

Ako ne identificiramo darovitost na vrijeme takva će djeca polaziti neodgovarajuće planove i programe te sudjelovati u neodgovarajućim sadržajima što će dovesti do nezainteresiranosti i dosade kod djece te će postati nepažljivi i ometati drugu djecu u aktivnostima (Adžić, 2011). Dakle, neidentificirajući darovitu djecu ne ugrožavamo samo njihov daljnji razvoj, već onemogućavamo i adekvatno funkcioniranje ostale djece u aktivnostima. Isto tako ometajući drugu djecu u njihovom radu, darovita djeca mogu postati manje omiljena u svojim skupinama. Stoga je očito da je identificiranje darovitosti, a samim time i rad s takvom djecom vrlo važan ne samo za njihov intelektualni i emocionalni razvoj, nego i za potrebe i neometan rad ostale djece.

Sally Yahnke Walker (2007) spominje nekoliko vrsta testova za identifikaciju darovitosti. Najčešće se provode standardizirani testovi. Takvi testovi su okarakterizirani prethodno navedenim kriterijima koji su objektivnost, pouzdanost i valjanost. Također se provode i grupni IQ testovi inteligencije. Nedostaci takvog testiranja su različitost poimanja razine IQ-a u različitim školama, a činjenica kako darovito dijete nije strogo određeno visinom svog IQ-a. Iz tih razloga mnogi roditelji traže osobni test inteligencije. Takvi testovi su precizniji u usporedbi s grupnim testovima. Mnogi istraživači koriste Stanford-Binet test jer ukoliko test nije kvalitetno

izrađen, visoko darovita i blago darovita djeca ne razlikuju se međusobno. Za djecu koja ostanu neprimijećena na navedenim testovima izrađeni su također i testovi kreativnosti. Za djecu koja ostanu neprimijećena na navedenim testovima izrađeni su i testovi kreativnosti. U njima se traži kreativno razmišljanje, a rezultati se temelje u skladu s pojedinim sastavnicama kreativnosti (originalnosti te fleksibilnosti) ali i rječitosti i detaljnosti prikaza.

Kreativna darovita djeca posjeduju ove karakteristike (Yahnke Walker, 2007):

- a) pokazuju veliku znatiželju i neprestano postavljaju pitanja pronalaze velik broj neobičnih rješenja i ideja
- b) uporni su i samouvjereni, slobodno se izražavaju
- c) riskiraju
- d) imaju smisao za humor
- e) imaju veću moć zapažanja estetike

Iako su djeca sama po sebi maštovita i kreativna, ona često odrastanjem uguše svoju kreativnost. Odgojitelji i učitelji bi uvijek trebali poticati stvaralačko mišljenje i hrabrost djece da se usude biti "drugačija". Važno je istaknuti kako darovita djeca mogu biti izvršni u jednom području, a istovremeno zaostajati od većine svojih vršnjaka u drugom. Sukladno k tome, predškolsko je doba razdoblje u kojemu dolazi do značajnijih razlika između područja razvoja. Zbog toga je britanski stručnjak D. George naglasio potrebu razlikovanja bistre od darovite djece. S ciljem olakšanja prepoznavanja darovite djece od bistre djece, osmislio je popis osobina tipičnih za bistro, odnosno darovito dijete. Darovito dijete brže se razvija od bistrog djeteta. Sposobno je samostalno ili uz minimalnu, zanemarivu podršku istraživati i otkrivati nove načine razumijevanja u cilju svladavanja područja određenog interesa. Upravo je potonja činjenica glavna razlika kako razlučiti darovito dijete od bistrog djeteta (Cvetković Lay, 2002). U Tablici 2. prikazane su tipične karakteristike za bistro i darovito dijete.

Tablica 2. razlike između bistrog i darovitog djeteta (Sekulić Majurec, 2002)

Bistro dijete	Darovito dijete
Zna odgovore	Postavlja pitanja

Zainteresirano je	Iznimno je radoznalo
Ima dobre ideje	Ima neobične ideje
Trudi se pa dobro prolazi na testovima	Zaigran je, a ipak dobro prolazi na testovima
Odgovara na pitanja	Raspravlja do u detalje, razrađuje, usavršava
Vođa je skupine	Samosvojno je, često radi samo
Sluša s interesom	Iskazuje snažne osjećaje i stavove o onome što sluša
S lakoćom uči	Već zna
Uživa u društvu vršnjaka	Više voli društvo odraslijih i odraslih
Shvaća značenje	Samostalno izvodi zaključke
Osmišljava zadatke i poslušno ih izvršava	Inicira projekte
Mirno prima zadatke i poslušno ih izvršava	Zadatke prima kritički, a ako ga zanimaju njima se bavi intenzivno, strastveno
Točno kopira zadano	Kreira nova rješenja
Uživa u vrtiću/školi	Uživa u učenju
Prima informacije, upija ih	Služi se informacijama
Dobro koristi naučeno, dobar je tehničar	Traži nove mogućnosti primjene naučenoga, ponaša se kao mali izumitelj
Dobro pamti	Dobro pretpostavlja
Voli izlaganje u dijelovima	U izlaganju teži kompleksnosti
Živahno je pri promatranju	Pažljiv je promatrač
Zadovoljno je vlastitim učenjem, postignućem	Vrlo je samokritično

3.1. Pogreške u prepoznavanju darovite djece

Maksić (1998, prema Sekulić Majurec, 2002), ukazuju na može bitne pogreške prilikom otkrivanja darovitosti u djece, a rezultat su precjenjivanja ili pak podcjenjivanja osobina darovite djece. Pogreške su vezane s ponašanjem, tjelesnim izgledom, znanjem ili obiteljskim statusom. Obiteljski status djeteta smatra se uzrokom najvećeg broja pogrešaka u procesu procjene darovite djece. Također pri procjenjivanju darovite djece griješi se zbog povodjenja raznim mitovima i zabludama.

Podaci iz projekta „Darovito dijete u vrtiću“ (Cvetković-Lay i Sever, 2004.) upućuju na 94% točnosti procjene odgojitelja da u svojim skupinama uoče darovito dijete.

Oni koji rade s djecom, kada procjenjuju darovitost djece, često griješe tako što podcjenjuju ili precjenjuju neke njihove osobine. Na te pogrešne zaključke ih navode neki oblici neprilagođenog ponašanja koja se javljaju kod te djece, a koja „pokrivaju“ darovitost i čine ju teže uočljivom. Uz te pogreške pri procjenjivanju darovitosti djeteta, česte su i one izazvane predrasudama i zabludama o darovitima. Takve se predrasude teško mijenjaju, također ih se teško i riješiti, a često ostaju čak i nakon stjecanja osobnog iskustva u radu s darovitom djecom. Česti je slučaj precjenjivanja djece koja dolaze iz obitelji s visokim socioekonomskim, odnosno obrazovnim statusom i obitelji u kojima roditelji posjeduju veće ambicije, a podcjenjuju se djeca iz obitelji niskog socioekonomskog i obrazovnog statusa te obitelji u kojima su roditelji niskih ambicije. Međutim, djeca koja žive u boljim socioekonomskim uvjetima, također imaju bolje i kvalitetnije okruženje s više poticaja, omogućujući mu razvoj njegovih vlastitih specifičnih osobnosti, no to nužno ne znači da će dijete iz takvog okruženja razviti takve sposobnosti i postati darovito. s druge strane, djeca lošijih socioekonomskih uvjeta mogu u potpunosti razviti svoju darovitost.

Nadalje, djeca roditelja s visokim ambicijama mogu biti smatrana darovitima isključivo zbog poslušnog i urednog izvršavanja svih obveza koje im nameću roditelji. Takvu djecu se mora podsjećati na izvršavanje svojih obveza i potrebna im je dodatna motivacija, za razliku od darovite djece, koja su udubljena u svoje obveze, predmetom njihovih specifičnih interesa te ih samostalno izvršavaju. Najopasnije su predrasude one koje ima manji broj odgojitelja, koji žele potencijalno darovitu djecu svesti na „prosječnu“ djecu, koja se samo nešto više trude. Posebno je opasno što im ovakvi odgojitelji s predrasudama istovremeno odriču bilo kakve poteškoće u socijalnom funkcioniranju, što znači da ih ne razumiju (Veselinović i Sindik, 2006.). Objektivna opasnost od predrasuda sastoji se od lošeg percipiranja darovite djece od strane odgojitelja. Dijete koje nije percipirano kao darovito može biti prepoznato od strane odgojitelja kao „problematično“. Također i pogrešno tumačenje etiologije darovitosti (npr. da je darovitost uvjetovana isključivo odgojnim utjecajima), može dodatno otežati prilagodbu djeteta jer po mišljenju odgojitelja, njemu ne treba pridavati posebnu važnost u odgojnoj grupi.

U pogledu razumijevanja važnosti stavova odgojitelja prema darovitoj djeci, korisni su podaci dobiveni uvidom u interkorelacije pojedinih čestica Upitnika o stavovima odgojitelja prema darovitoj djeci koji su u svom istraživanju koristili Veselinović i Sindik (2006.), gdje su utvrdili sljedeće: Stav prema darovitima je skup emocionalnih i racionalno zasnovanih prosudbi, promišljanja i vjerovanja. Dio odgojitelja sklon je imati stav s nizom predrasuda, percipirajući darovitu djecu kao "prosječnu" djecu koja se više trude ali ih se ne treba izdvajati niti im poklanjati posebnu pažnju. Dio odgojitelja sklon je imati stav bez predrasuda, dakle percipiraju darovitu djecu kao djecu koja su različita i kreativno, no imaju poteškoća u socio-emocionalnom području života te im treba poklanjati posebnu pažnju. Mali broj značajnih korelacija između tvrdnji upitnika može značiti i činjenicu kako većina odgojitelja nema jasan stav prema darovitoj djeci ili pak nisu motivirani da toj djeci pridaju posebnu pozornost. Na temelju rezultata ovog istraživanja moglo se pretpostaviti da su stavovi prema darovitoj djeci iznimno važni za stimulativan odgojno-obrazovni rad s takvom djecom. S druge strane, dobivene su određene smjernice za poboljšanje metrijskih karakteristika.

Neke od najčešće navođenih predrasuda o darovitoj djeci i darovitima uopće, koje se u literaturi spominju: sva su djeca darovita; darovita djeca uspjete će u životu bez obzira pružamo li im potporu ili ne; izdvojimo li darovitu djecu u posebnu skupinu postat će snobovi; darovita djeca dolaze uglavnom iz obrazovanijih i situiranijih obitelji; darovita djeca nisu svjesna da su "drugačija" dok im to netko ne kaže; darovitu djecu treba zaposliti inače će postati lijena; darovita su djeca dobra u svemu što rade (Veselinović i Sindik, 2006).

3.2. Uloga nastavnika i roditelja u odgoju darovite djece

Kako Adžić (2011) ističe, škola je jedna od brojnih životnih okolina unutar koje darovito dijete boravi, stječe nova iskustva i uči, ali je jedna od ključnih sastavnica koja pomaže razvoju darovitosti kod djece na brojne načine. Suradnja svih sudionika odgojnog procesa vrlo je bitna, ponajprije nastavnika i roditelja. Međutim, ta suradnja, pogotovo u srednjoj školi, otežana je i nije moguća zbog socijalne situacije,

neskladnih obiteljskih odnosa, indiferentnosti darovitog djeteta ili nastavnika, koje bi morale i trebale osigurati uzajamnu suradnju u korist darovitog djeteta, učenika.

Neizostavna je suradnja nastavnika i roditelja darovitog djeteta. Naglasak takve uzajamne suradnje treba biti na darovitosti i potrebama darovitog djeteta. Suradnja roditelja i nastavnika, neizostavna je i ključna u napretku darovitog djeteta. Ako je potrebno, poželjno je u tu suradnju uključiti školskog pedagoga i/ili psihologa. Interakcija ostvarena kroz takvu suradnju, vrlo je bitna.

Darovito dijete na različite načine funkcionira individualno, odnosno u skupini, te je povratna informacija nastavnika, osobe zadužene za praćenje djetetovog socijalnog okruženja, bitna. Redovit nastavni proces u školama uključuje svu djecu te su tako i darovita djeca integrirana u redovnoj, izbornoj, dopunskoj, a rjeđe mentorskoj nastavi. Sukladno k tome, nastavnici bi u svakom godištu uz okvirni plan i program trebali imati postavljene ciljeve za ostvariti tijekom školske godine (Adžić, 2011). Potrebno je stvoriti plan i programu redovitom odgojno-obrazovnom procesu individualnog obliku za svakog darovitog. Veliku ulogu u tome imaju nastavnici razredne nastave jer tijekom rada mogu bolje upoznati svakog učenika, njegovu mogućnost, sklonost i darovitost. Suradnja kako razrednih, pa tako i predmetnih nastavnika od velike je važnosti: dogovor treba biti usmjeren ka načinima koji će određene sadržaje za darovite učenike planirano ostvariti unutarpredmetnim i međupredmetnim povezivanjem, integracijom sadržaja za koje daroviti učenici pokazuju veliki interes i projektima. Mjesečno planiranje, u čijoj izradi sudjeluju svi nastavnici škole, daje velike mogućnosti za rad na projektima, terenu i tematskim istraživanjima (Adžić, 2011).

3.3. Uloga obitelji u odgoju darovite djece

Kada govorimo o prepoznavanju i identificiranju darovite djece, važnu ulogu u prvom redu imaju njihovi roditelji. Oni su osobe od kojih djeca uče, stječu prve navike i iskustva jer su oni prvi s kojima se djeca susreću i u čijoj okolini žive. Već u obiteljskom domu mogu se otkriti da se njihovo dijete razlikuje i da je drugačije od druge djece.

Efikasna obiteljska okolina mora osigurati zadovoljenje četiri osnovne potrebe modernog djeteta:

- a) potreba za ljubavlju
- b) novim iskustvom
- c) postizanjem uspjeha
- d) odgovornosti i nezavisnosti.

Roditelji imaju veliku odgovornost da stvore takvu okolinu za učenje i razvoj koja će potpomoći razvoju motivacije: emocionalnu toplinu i samopouzdanje, pozitivne stavove prema učenju, interes za uspjeh djeteta, primjenu demokratske, ali jasne metode discipliniranja. Oni za dijete predstavljaju izvor sigurnosti, a zatim svojim aktivnim interesom omogućuju i potiču djetetov napredak i razvijaju osjećaj vlastite vrijednosti. Bitno je da taj odnos dijete osjeti i od odgojitelja jer na taj način stječe dojam da su njegove sposobnosti i njegova nadarenost uočene (Sindik, 2008).

Prava darovitost se neće manifestirati ukoliko darovitost nije kombinirana nekim emocionalnim i motivacijskim faktorima. Analiziramo li karakteristike motivacije i ličnosti koje se najčešće ističu kao specifičnosti nadarenih pojedinaca naići ćemo na nekoliko grupa i njihovih posljedica: radna energija – vitalnost, radna izdržljivost, elan; usmjerenost cilju – perzistencija – tzv. intrinzična motivacija, marljivost, predanost zadatku, nagon za postignućem, upornost, interes – znatiželja, fasciniranost problemom, entuzijizam, zaljubljenost samopercepcija – pozitivna slika o sebi, postavljanje cilja, nezavisnost – autonomija, samodostatnost, dominiranost, individualizam, spremnost na rizik (Renzulli i Reis, 1985).

U razvoju darovitosti djeteta, veliku ulogu imaju roditelji. Potrebno je da oni osiguraju djetetu okolinu u kojoj će biti motivirano i moći učiti. Roditelji trebaju pokazati djeci veliku emocionalnu toplinu, pozitivne stavove prema učenju, samopouzdanje, stjecanju znanja, osjećaj odgovornosti i nezavisnosti, interes prema uspjehu (Čudina-Obradović, 1990, prema Fuček, 2017).

Kako daroviti uče brže i lakše od prosječnog djeteta, potreban mu je širok raspon aktivnosti i stimulativni uvjeti u obiteljskom domu. Odgojni stil roditelja utječe na kasniji intelektualni razvoj djeteta. Zbog toga je važno da roditelji osiguraju djetetu poticajnu okolinu u kojoj će dijete moći razvijati svoje sposobnosti i vještine putem vizualnih, auditivnih i taktilnih poticaja. Daroviti imaju vrlo velike zahtjeve koji mogu

izazvati probleme u obitelji. Iako su roditelji često ponosni što imaju darovito dijete, njima nije lako zadovoljiti mnoga područja specifičnih interesa njihove djece, održati autoritet i skladne odnose u obitelji, posebno ako u obitelji ima djece koja su prosječna. Roditelji koji su previše ambiciozni često vrše pritisak na svoje darovito dijete, negativno utječući na psihički razvoj djeteta, što za posljedicu ima razvoj psihičkih posljedica u kasnijoj, odrasloj dobi. Velike pritiske na darovito dijete obično vrše roditelji koji imaju glazbeno darovito dijete zbog toga što zadovoljstvo postižu kroz javne nastupe i publicitet svoje djece. Takvi roditelji smatraju kako su baš oni koji su zaslužni za postignuća svog djeteta. Djeca s takvim roditeljima potiskuju svoju ličnost i osjećaje, postajući ono što njihovi roditelji žele, a zanemaruju razvoj vlastite darovitosti, u onom smjeru u kojem to djeca žele. Kako bi se darovita djeca osjećala ugodno u obitelji, neophodno je pružanje ljubavi, skrbi i poticaja od strane roditelja, koji potiču djetetovu neovisnost i samostalnost u donošenju odluka (Cvetković Lay, 2002).

Darovita djeca imaju specifična područja zanimanja te iznadprosječne sposobnosti, proces odgoja njihovim roditeljima čine znatno teškim i zahtjevnim. To je ujedno i razlog da roditelji darovite djece ovladaju iskazivanjem osjećaja, područjima motivacije i discipline jer je uspostava i održavanje autoriteta nad darovitim djetetom zahtjevana misija. Roditelji moraju naučiti dijete samokontroli, odnosno disciplinirati, zbog učestalog mijenjanja interesa, želja i potreba. Da bi to postigli, roditelji moraju postaviti jasno zacrtane granice: postaviti razumljivo jasna pravila ograničenja kako bi omogućili nesmetano i sigurno istraživanje u razvoju vlastitih kreativnih oblika ponašanja. Uobičajeno je da sva djeca krše pravila, pa tako i darovita, stoga roditelji moraju ostati dosljedni sebi i pravilima, u protivnom će dijete manipulirati njima. Roditelji moraju podržavati, ohrabrivati, ali i poticati svoju darovitu djecu na shvaćanje uzročno-posljedičnih veza. Ako se darovito dijete ponaša u skladu s pravilima, potrebno je dijete nagraditi malom nagradom, samo ako je zaslužena, ali ne često kako ne bi izgubila svoju funkciju. Međutim, ako se darovito dijete ne ponaša u skladu s jasnim pravilima, roditelji moraju ostati dosljedni i, po potrebi, kada to situacija zahtjeva, kazniti dijete. Bitno je za naglasiti kako niti roditelji, niti okolina ne smiju reagirati negativno na darovito dijete, u protivnom će ono takvu reakciju doživjeti tragično. Potrebno je da, kako je već naglašeno, da roditelji neprestano iskazuju emocionalnu potporu i vjeru, kako bi darovito dijete moglo razviti osjećaje pripadnosti i prevladati sve poteškoće (Cvetković Lay, 2002).

Nisu samo darovita djeca ta koja nailaze na poteškoće u razvoju. I roditelji darovite djece mogu, u odgojnom procesu, naići na probleme i krizne situacije. Jedna od takvih situacija je i ustručavanje traženja stručne, posebne skrbi za svoju darovitu djecu. Naime, darovita djeca imaju svoje specifična područja zanimanja i velikih ambicija te zahtijevaju posebnu skrb zbog nedostatka razumijevanja i poteškoća koje pred roditelje postavlja okolina, društvena sredina. Zbog toga, roditelji odustaju od zakonom predviđenih prava darovite djece predškolskih i školskih ustanova. Međutim, potrebno je roditeljima darovite djece omogućiti kvalitetnu potporu u vidu udruživanja roditelja darovite djece koja bi zastupala prava darovitih i zahtijevala posebnu odgojno-obrazovnu skrb za darovitu djecu (Cvetković Lay, 2002, prema Fuček, 2017).

3.4. Uloga odgojitelja u odgoju darovite djece

Odrasli koji rade s darovitom djecom trebaju znati razlikovati jako darovito dijete, umjereno darovito dijete i prosječno dijete. Dakle, jako darovito dijete pokazuje drugačije razmišljanje i reagiranje od umjereno darovitog djeteta. Umjereno darovito dijete razmišlja i reagira drugačije od prosječnog djeteta. Darovita djeca zahtijevaju profesionalce koji razumiju njihove i obrazovne i društvene i emocionalne potrebe. Ti profesionalci moraju biti zainteresirani i željni raditi s takvom djecom (Walker, 2007).

Također, učitelji i odgojitelji koji rade s darovitima trebaju biti osposobljeni za taj rad kako bi mogli odgovoriti na njihove specifične potrebe. Škole i vladine institucije trebale bi obučiti osoblje na temelju osobina i potreba darovitih (Yahnke Walker, 2007).

Odgojiteljima se često pripisuje velika uloga i značaj u poticanju razvoja darovitosti. U radu s darovitima bitnije je kako se radi nego što se radi, stoga su stručna osposobljenost i osobine ličnosti odgojitelja vrlo bitni (Cvetković-Lay i Sekulić Majurec, 1998). S obzirom na sve osobine ličnosti i profesionalne značajke koje bi odgojitelj trebao imati, svrstani su na tri razine od kojih svaka sljedeća uključuje prethodne. Prva od te tri razine je ona u kojoj se navodi kako je uspješan odgojitelj darovitih prije svega odličan odgojitelj sve djece, druga da ima svojstva ličnosti koja

su poznata kao bitna za rad s darovitima i treća da ima specifična znanja i sposobnosti potrebne za poticanje specifičnih vrsta darovitosti. Također, posebna pozornost treba biti usmjerena na razvijanje samopoimanja i osjetljivosti prema drugima, stjecanje znanja o procesu učenja i razvoja te stjecanje vještina djelotvornog podučavanja (Tannenbaum, 1980; prema Cvetković-Lay i Sekulić Majurec, 1998).

Posao odgojitelja predškolske djece, uz fizičko zdravlje i odgovarajuća specifična stručna znanja, podrazumijeva posjedovanje niza "odgojno" poželjnih karakteristika ličnosti. Fizičko zdravlje je nužan preduvjet dobrog obavljanja ovog posla (Wilson i Headley, 1999). Među psihološkim karakteristikama autorice navode važnost čimbenika:

- a) Psihičko zdravlje – u svakodnevnom kontaktu s djecom, odgojitelj je osoba koja treba biti emocionalno dostupna, sposobna za fizičku biskost, empatiju i razumijevanje.
- b) Pozitivna slika o sebi - kompetentan odgojitelj osjeća se dobro u svojoj koži, siguran je u sebe i svoje znanje, često se za njega može reći kako mu djeca sama prilaze.
- c) Fleksibilnost – promjene dnevne rutine ne uzrujavaju ga već pred njega postavljaju nove izazove. Promjene plana i aktivnosti vesele ga.
- d) Strpljivost – što je dijete mlađe, ova je karakteristika važnija. Mala djeca od odrasle osobe traže više pažnje i nadzora što često odgojitelja dovodi do iskušavanja granica strpljenja.
- e) Pozitivan – odgojitelj treba svojim ponašanjem djetetu biti pozitivan model. Kompetentan odgojitelj vrlo je svjestan važnosti svojeg pozitivnog stava i ponašanja.
- f) Otvorenost – kompetentan odgojitelj otvoren je za nove spoznaje, spreman je učiti i usavršavati se.

Sukladno opisanim psihološkim kompetencijama odgojitelja, emocionalna kompetencija, mašta i empatija trebali bi se reflektirati i na stavove odgojitelja prema darovitoj djeci te na rad s darovitima. Emocionalno kompetentniji odrasli možda bolje mogu prepoznati i razumjeti potrebe i emocije darovitog djeteta, a ujedno i upravljati vlastitim emocijama ali i emocijama same djece. S druge strane, posjedovanje

iznadprosječno izražene mašte i empatije može doprinijeti boljem razumijevanju drugih ljudi (a tako i djece), kao i njihovih potreba. U poslu odgojitelja, njegova izražena mašta i empatija osobito mogu doći do izražaja u planiranju i provođenju praktičnog rada sa svom pa tako i s darovitom djecom (Wilson I Headley, 1999).

Zbog toga je napravljeno istraživanje kako bi se utvrdila povezanost mašte i empatije s emocionalnom kompetencijom odgojitelja I povezanost emocionalne kompetencije, mašte i empatije odgojitelja sa stavom prema darovitoj djeci. Sudionici su bili svi odgojitelji Dječjeg vrtića "Šegrt Hlapić" te Dječjeg vrtića "Trnsko" u Zagrebu, te je ispitano 86 sudionika. Zaključili su kako je poželjno poticati maštovitost i empatičnost kod odgojitelja jer su to karakteristike koje svakako mogu dati samo koristan doprinos u odgojno-obrazovnom radu s predškolskom djecom i to ne samo s darovitom djecom. S druge strane, emocionalno kompetentnije osobe ujedno su najčešće i zadovoljnije životom te mogu "energičnije" davati poticaj drugima, u ovom slučaju skupinu djece (Sindik, 2010).

Državni pedagoški standard predškolskoga odgoja i obrazovanja (Narodne novine, 63/2008) unosi u sustav predškolskoga odgoja mnoge novine koje pogoduju posebnim potrebama djece s teškoćama u razvoju, ali i darovite djece te djece s teškoćama socijalne integracije pretežno socijalne (egzogene) etiologije.

Analiza profesionalnih kompetencija odgajatelja za inkluzivnu praksu je dokument koji sadrži skup znanja i sposobnosti potrebnih za rad s djecom oštećena sluha, oštećena vida, s problemima u ponašanju, s teškoćama u učenju i s darovitom djecom. Osnova rada je hipoteza da se uz višu razinu manifestiranja profesionalnih kompetencija odgajatelja značajnih za inkluzivnu praksu ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja veže uspješnije socijalno funkcioniranje djece s posebnim potrebama. Provelo se manje istraživanje putem procjena 93 odgojitelja i djece s posebnim potrebama u hrvatskim vrtićima (Bouillet, 2011).

Temeljem rezultata ovog istraživanja, u pogledu specifičnosti socijalnog funkcioniranja predškolske djece različitih posebnih potreba možemo zaključiti da među procjenjivanom djecom nalazimo različite oblike neprilagođenog, ali i integriranog ponašanja, te da djeca manifestiraju različite razine primjerenosti svog psihosocijalnog razvoja. Kao ključni elementi profesionalnih kompetencija odgajatelja za inkluzivnu praksu izdvojeni su suradnja s obiteljima i stručnjacima, usklađivanje

kurikuluma s individualnim potrebama djece, promicanje inkluzivne kulture u vrtiću i aktivno sudjelovanje odgojitelja u procjenama posebnih potreba djece.

U tom smislu, nedvojbeno je da odgojiteljima treba jača podrška stručnih službi i servisa, na taj način bi se osiguralo da standardi kvalitetne odgojno-obrazovne inkluzije budu dostupni svojoj djeci.

Response to intervention model (Jackson i sur. 2009) koji, usmjerujući se na prevenciju i intervenciju u radu s djecom s teškoćama, timu odgajatelja nudi strukturu u identifikaciji problema te u planiranju strategije za pružanje neposredne i izravne odgojne pomoći djeci. Model odgajateljima nudi smjernice u zadovoljenju potreba djece putem pružanja odgovarajuće razine odgojne podrške. On, naime, obuhvaća praćenje napredovanja djece, ali i sve ostale okolnosti koje pridonose kvaliteti učenja (npr. suradnja, kvaliteta didaktičkih sadržaja, donošenje odluka i dr.).

4. Darovito dijete i obitelj

Darovito dijete mora odrastati u domu, obitelji, koja mu pruža sve preduvjete za uspješan i kvalitetan razvoj darovitosti. Budući da se, za razliku od svojih vršnjaka, brzo razvija i uči, zahtjeva puno pažnje, strpljenja i vremena, neophodni su mu dodatni poticaji, ali isto tako, pažnja i strpljenje, a sve to pružaju roditelji koji su ključni u procesu odgoja darovitog djeteta. Čimbenik o kojem u velikoj mjeri zavisi budući djetetov intelektualni razvoj je odgojni način roditelja (Cvetković Lay, 2002).

Roditelji koji su prepoznali visoke intelektualne sposobnosti svog djeteta, stvaraju uvjete i obogaćuju okruženje, koje podržavaju i potiču razvoj takvog djeteta. Darovito dijete reagira tako što traži dodatnu stimulaciju, na što roditelji obogaćuju razvojno okruženje. Posljedica toga je razvoj povoljnijeg okruženja darovite djece takvih roditelja koji daju prednost obrazovanju, u odnosu na ostalu djecu čiji roditelji ne reagiraju na takav način.

Možemo zaključiti da su roditelji neiscrpan izvor osnovnih principa odgoja, moralnih vrijednosti, radnih i drugih navika (Adžić, 2011).

Winner (2005; prema Bulaja, 2016) navodi da je šest općih pravila optimalnog obiteljskog ozračja prema kojima se mogu odgajati darovita djeca:

- a) darovito je dijete često jedino dijete ili prvijenac i zauzima poseban položaj u obitelji,
- b) darovito dijete odrasta u okruženju prepunom poticaja, koje je zanimljivo i promjenljivo,
- c) obitelji u kojima odrasta darovito dijete, roditelji su u potpunosti usredotočeni na vlastito dijete; svu svoju energiju usmjeravaju prema djetetu kako bi dobilo dovoljno poticaja i vježbi u području svoje darovitosti,
- d) oba roditelja su modeli koji postavljaju visoke unutarnje standarde s visokim očekivanjima u području u kojem je dijete darovito,
- e) oba roditelja potiču i nagrađuju samostalnost svoga djeteta
- f) obiteljsko ozračje najproduktivnije je za razvoj darovitosti, pružajući mu poticaje, skrb i podršku, pri tome imajući visoka očekivanja.

U literaturi se naglašava da roditelji ne smiju biti usmjereni isključivo samo na postignuća svoje darovite djece, nego moraju i trebaju imati vremena i strpljenja za njih. S druge strane, postoje obitelji u kojima su roditelji preambiciozni. Međutim, ambicioznost nikako nije povezana s osobnim dostignućima, nego djetetovim. Djetetova postignuća doživljavaju i tretiraju kao vlastita. Takvi roditelji svojim postupcima djetetu ukazuju kako je njihova ljubav uvjetovana uspjehom, što je negativno. Takav način razmišljanja može višestruko destruktivno djelovati na psihologiju darovitog djeteta: ono se osjeća loše, potiskuje autentičnu osobnost i osjećaje (Cvetković Lay, 2010; prema Šantek, 2017).

Šantek (2017) daje podjelu karakterističnih tipova obitelji koje se svrstavaju u 4 skupine:

- a) razlikovne obitelji: pružaju mnoštvo intelektualnih poticaja, ali izostaje emocionalna podrška,
- b) integrirajuće obitelji: pružaju pregršt emocionalnih, manje intelektualnih poticaja,
- c) složene obitelji: osiguravaju kako emocionalnu, tako i intelektualnu podršku i
- d) jednostavne obitelji: ne pružaju dovoljno niti emocionalne, niti intelektualne podrške.

Daje se zaključiti kako su najsretnija djeca iz složenih obitelji. Da bi svaka obitelj imala ujedno i sretno dijete, postoje određena uopćenja za osiguranje optimalnog obiteljskog ozračja.

Uzimajući u obzir navedenu činjenicu, Winner, (2005) ukazuje kako su darovita djeca često prvorođenci i time zauzimaju poseban položaj u obitelji, jer razlog k tome može biti gubitak pozornosti dolaskom drugog djeteta u obitelj. Prvorođenci primaju puno više poticaja u ranim godinama života. Drugo uopćenje odnosi se na bogatu okolinu u kojoj darovito dijete odrasta. Imaju više poticaja, a okolina koja ih okružuje obogaćena raznovrsnim, poticajnim i zanimljivim sadržajima. Premda neke obitelji nemaju financijske mogućnosti kako bi obogatili okolinu, darovitost se kod djeteta i dalje može razvijati ako se znanje i obrazovanje cijeni i vrednuje. Treće uopćenje koje se navodi, jeste uopćenje na usmjerenost obitelji ka darovitom djetetu. Neki su roditelji odustali od vlastitih poslova i interesa samo da bi usmjeriti svu svoju energiju na dijete. Također, dokazano je da i poduzetni roditelji mogu biti primjer svojoj djeci: nije potrebno odustajati od svojih ciljeva, nego pronaći zlatnu sredinu bez negativnih posljedica po roditelje ili dijete.

5. Darovito dijete u vrtiću

Darovitu djecu u vrtićkoj dobi ne treba se izdvajati iz predviđenih vrtićkih programa. Moraju biti i učiti zajedno s drugom djecom, uvažavajući pri tome njihove stvarne potrebe i mogućnosti. Darovitoj je djeci potreban metodičko raznovrstan program koji obiluje mnoštvom sadržaja, program koji bi poticao darovitost na fleksibilan i individualan način u vidu poticanja divergentnog mišljenja, razvoja kreativnosti i logičkog zaključivanja. Potrebno je stvoriti povoljnu atmosferu u kojoj bi se darovito dijete osjećalo sigurno, zaštićeno i prihvaćeno: prostor vrtića ne smije biti velik i natrpan, već treba imati mogućnost prenamijene i podjele po centrima. U vrtiću se moraju nalaziti materijali i sredstva koja su namijenjena isključivo djeci predškolske dobi. Darovitu je djecu potrebno dodatno motivirati za rad i organizirati proces učenja kroz povezivanje igre i učenja, istodobno potičući razvoj kreativnosti mašte (Crljan i Polić, 2006; prema Fuček 2017).

Kako je poticanje razvojnog procesa potencijalno darovite djece u uvjetima rada redovnih skupina nedostatno, odgojiteljice DV "Špansko" u Zagrebu su osmislile program za potencijalno darovitu djecu kojeg su nazvale "Klikerići". Cilj programa je primjereno poticati razvoj osobnosti, specifičnih interesa i sposobnosti potencijalno darovite djece vrtićke dobi. Zadaće se odnose na tri sudionika odgojnog procesa: dijete, odgajatelja i roditelja. U planiranju odgojno-obrazovnog rada s djetetom treba obratiti pozornost na interese djeteta: čime se najčešće igra, što najčešće bira i na koji način manipulira sadržajem koji izabire. Pri određivanju cilja odgojno-obrazovnog rada važno je poznavati djetetove jake i slabe strane. Jake strane čine djetetovi interesi, omiljene aktivnosti, aktivnosti u kojima dijete pokazuje usmjerenost. Slabe strane čine vještine u kojima je dijete posebno nesigurno, vještine koje dijete izbjegava i koje ruše samopouzdanje djeteta. S ovim programom odgojiteljice su potencijalno darovitoj djeci pružile priliku da svoja znanja prenesu drugoj djeci. Uz malo podrške, oni pripremaju sredstva i izlaganja o temama kojima se bave, a ostala djeca ih pomno slušaju (Kovačić, 2010).

Sekulić Majurec (2008), ukazuje kako rad u vrtiću s darovitom djecom treba biti organiziran na način da se djeci omogućuju individualni i diferencirani oblici rada. Individualni oblici rada prilagođeni su djetetovim interesima, potencijalima, sposobnostima, potrebama i omogućiti će da su sadržaji i znanja koja dijete uči, prilagođeni području djetetova specifičnog interesa. Takvi oblici rada omogućuju da djeca rade određene zadatke onako kako njima najbolje odgovara i sa sadržajima koji ga najviše zanimaju, djelujući potencijalno na cjelokupan djetetov razvoj. Potrebno je držati se nekoliko načela prilikom izrade programa za darovitu djecu, a to su:

- a) poticanje širenja osnovnih znanja i razvoja verbalnih sposobnosti,
- b) omogućiti djetetu učenje na način koji mu najbolje odgovara,
- c) omogućiti kompleksne aktivnosti, a koje će služiti za razvoj apstraktnog mišljenja i usavršavanju misaonih procesa,
- d) postavljanje visokih očekivanja prilikom neovisnosti i ustrajnosti u radu,
- e) omogućiti veći broj raznolikog materijala, vremena za rad,
- f) poticanje razumijevanja vlastitog i tuđeg ponašanja i osjećaja,
- g) omogućiti priliku za razvoj i izražavanje sposobnosti vođenja i
- h) poticati kreativnost i produktivnost mišljenja.

Majurec (2008), navodi kako odgojitelji, kao i roditelji, odnosno nastavnici, imaju veliku odgovornost i ulogu u procesu odgoja darovite djece. Poželjno je da odgojitelj ima nekoliko osobina, ali naravno, podrazumijeva se da ne možemo očekivati da odgojitelj ima sve osobine. Te osobine uključuju: iskazivanje i cijenjenje originalnosti i kreativnosti, iskazivanje intelektualne znatiželje, smisao za humor, čvrst i prilagodljiv stav, usmjerenost na ono što djeca mogu, pažljivo promatranje dječjeg promatranja, prihvaćanje novih ideja, strpljivost, otvorenost za dodatna mišljenja. Najvažnija je uloga odgojitelja što ranije prepoznavanje darovite djece koja pokazuju darovitost ili potencijal za darovitost. Zbog toga su odgojitelji vrlo važne osobe u procesu odgoja djece vrtićke dobi.

Sekulić Majurec(2008), naglašava kako su se, kao najbolji oblici rada s darovitom djecom vrtićke dobi, pokazali:rad u maloj skupini,rad na projektu,individualni rad,izvanvrtićke aktivnosti ikorištenje dodatnog materijala.

a) Rad u maloj skupini

Rad u maloj skupini, vrlo je značajan, ponajprije što pruža mogućnost da darovito dijete surađuje s drugom djecom, uključiti u svakodnevne vrtićke aktivnosti: izložbe, uređenje dijela ili dijelova vrtića i njegove okoline, razne aktivnosti planiranja i rasprava (Sekulić Majurec, 2008).

b) Rad na projektu

Rad na projektu igra veliku ulogu u radu s darovitom djecom vrtićke dobi. Projekt djeca samostalno izvršavaju, dok im odgojitelji u tome samo pripomažu kroz dodatne zadatke ili stvaranje uvjeta za provedbu pojedinih aktivnosti. Radovi na projektima su izuzetno pogodni jer se u njega mogu uključiti sva djeca, čak i darovita, gdje darovito dijete preuzima istraživačku ulogu, prikuplja potrebite informacije za skupinu i zadubljuje se u područje projekta u kojem aktivno sudjeluje. Mogu se naći slučajevi u praksi, kada se darovitom djetetu zada individualni projekt. Takav projekt često traži potpuni angažman, suradnju i različite vještine darovitog djeteta. Na taj način, darovito dijete putem projekta iskazuje inicijativu i samostalnost (neovisnost). Ipak, takvo dijete ogojitelj treba motriti i pratiti njegov napredak.

c) Individualni rad

Putem individualnih zadataka, darovito dijete može raditi na računalu, samostalno stvarati igre i kvizove, popunjavati radne listiće, a može ih se poticati na razvijanje divergentnog mišljenja.

d) Izvanvrtičke aktivnosti

Izvanvrtičke aktivnosti omogućuju darovitom djetetu stjecanje novih iskustava, obogaćivanje svoga znanja novim saznanjima i spoznajama. To su aktivnosti u: radionicama, igraonicama, specijaliziranim programima, sportski, dramskim i šahovskim klubovima i brojnim drugim. Navedene su aktivnosti neobične, zahtjevne, ali imaju prednosti jer se u takvim skupinama, pogotovo ako su manje, odgojitelj može posvetiti svakom djetetu pojedinačno.

e) Korištenje dodatnog materijala

Korištenjem dodatnog materijala omogućujemo razvoj specifičnih sposobnosti, kao što su apstraktno mišljenje, rješavanje problema i kreativni način promišljanja kod djece. U takve materijale ubrajamo: računala, zahtjevne logičke i didaktičke igre, knjige, radni listići i drugi.

6. Odnos darovite djece s okolnim okruženjem i njihov emocionalni život

Emocije i inteligencija darovite djece isprepliću se u zamršenom odnosu (Delaune, 2016). Okolina u kojoj se darovito dijete nalazi je često nepredvidiva. Može prihvatiti darovito dijete onakvim kakvo ono zapravo jeste, dok nerijetko od darovite djece ima velika očekivanja. Razlog k tome je, što okolina već tada smatra darovito dijete puno odraslijim jer očekuju da se ponaša u skladu sa svojim razvojnim mogućnostima, ponajprije zbog njegovih kongnitivnih i psihomotornih sposobnosti. Stoga, svaka osoba iz okoline koja stupa u kontakt s darovitim djetetom, očekuju da će se ono ponašati sukladno svojim sposobnostima, te iskazuju razočaranje i teško se suočavaju s djetetom, ako se ono ponaša djetinjasto (Cvetković Lay, 2002).

Stoga bi okolina trebala biti drugačija, zračiti prihvaćanjem i djelovati stimulatивно na razvoj darovitog djeteta kako bi se njegove mogućnosti i sposobnosti mogle realizirati

(Saftich, 2012).Dijete je ipak samo dijete, iako ga okolina zbog izraženih razvijenih, kako jezičnih, tako i spoznajnih sposobnosti često smatra odraslijim (Cvetković Lay, 2002).Darovita djeca često traže društvo starije djece i odraslih jer nailaze na nerazumijevanje od strane svojih vršnjaka. Starija djeca, koja su naprednija u socijalnom i psihičkom razvoju, često ne prihvaćaju darovitu djecu, što može utjecati na njihovo psihičko i emocionalno stanje zbog osjećaja neprihvatanja, odbacivanja. Darovita djeca izrazito su osjećajna i lako mogu prepoznati kada ih okolina odbacuje, te vrlo rano mogu steći dojam i osjećaj nepripadnosti. Ostala djeca mogu smatrati da su oni ulizice, naporni, hvalisavci, nepristojni (Bulaja, 2016).

Takvo razmišljanje za posljedicu može imati negativan utjecaj samopouzdanje darovitog djeteta. Poznato je da velika većina djece ne razumije specifične interese darovite djece i ona su im nezanimljiva. Pojedinoj darovitoj djeci zbog toga više odgovara usamljenost, dok nekima teško pada, nastojećiprovoditi vrijeme s onom djecom koja imaju iste interese kao i oni (Fuček, 2017; prema Cvetković Lay, 2002).

Darovita djeca mogu imati probleme i u odnosu s odraslim osobama, ali i s roditeljima. Između odraslih i darovite djece mogu se razviti frustracije. Darovita djeca koja imaju roditelje visokih očekivanja često se ponašaju djetinjasto. Roditeljima, nastavnicima i odgojiteljima smeta što darovita djeca izuzetno brzo shvaćaju nove ideje, imaju različite opsesivne interese, pokazuju interes za sve. Stoga takva djeca ponekad zanemaruju vlastite sposobnosti i mogućnosti kako bi stvorili osjećaj pripadnosti.

Zbog nesporazuma darovitog djeteta i okoline, može doći do pojave asocijalnoga ili devijantnoga ponašanja. Dakle, ako se darovito dijete osjeća neprihvaćeno u okolini u kojoj se nalazi, postoji vjerojatnost od razvoja daljnjih rizičnih ponašanja koja mogu biti maloljetnička delikvencija, buntovništvo ili opasnost da takvo dijete podbaci u procesu školskog obrazovanja.

7. Zaključak

Darovitost kod djece je izuzetno značajna za razvoj kreativnosti, intelektualnih i kognitivnih sposobnosti. Darovita su djeca blago društva u kojem se nalazimo.

Obzirom da darovita djeca posjeduju snažnu, nevjerojatnu unutarnju želju za stjecanjem novih znanja i spoznaja, što ih čini posebnima u odnosu na njihove vršnjake, ona su izuzetno zahtjevna u pogledu odgoja i obrazovanju.

Osim toga, darovito dijete često zna biti odbačeno od strane društva, što ga čini emocionalno nestabilnim, djelujući negativno na njegovo psihološko zdravlje. Isto tako, često mogu naići na osudu vršnjaka, koji zbog svoje prosječnosti ne razumiju različitost u navedenim sposobnostima izraženih u darovite djece. Tako se, na žalost ovakva sposobnost može pretvoriti u niz problemskih situacija u kojima darovito dijete nailazi na osudu, provokaciju, te vršnjačko nasilje od strane druge djece. Jer poznato je u širokom društvu, da se različitosti ne prihvaćaju tako lako. Darovita su djeca izrazito osjećajna i mora im se pokazivati ljubav, suosjećanje, toplina, a ne odbacivanje i kritika društvene zajednice. Stoga bi trebala biti organizirana sustavna i kontinuirana izobrazba kako roditelja, tako i odgajatelja u vrtiću i nastavnika u školskom obrazovanju. Ova je izobrazba neophodna kako bi se puno bolje razumjele potrebe i zahtjevi darovite djece, te na najbolji način pristupilo i potaknulo njihovu darovitost. Nadalje, bitna je komunikacija između djece i roditelja, djece i stručnjaka te stručnjaka i roditelja kako bi se pravovremeno darovitost kod djece otkrila i stvorili svi oni povoljni uvjeti za nesmetani razvoj. Takva će djeca izrasti u osobe koje su uspješne u području svog zanimanja i doprinijela svojim idejama i postignuća cijelom društvu. Međutim, to je dugotrajan i mukotrpan proces, pogotovo za osobe koje su kao podrška i pomoć darovitom djetetu.

Ipak, veliki se naglasak stavlja na edukaciju i osvješćivanje roditelja, kako bi se stvorilo kvalitetno obiteljsko ozračje za razvoj darovitog djeteta. Isto tako, bitna je edukacija odgajatelja i nastavnika, a u konačnici i širu društvenu zajednicu o važnosti darovitosti djece, njihovom prihvaćanju, vrednovanju, usmjeravanju i iskazivanju potpore.

„S obzirom da su daroviti oni na kojima valja graditi napredak neke zajednice i društva kao cjeline, i kako njima pripada vrlo značajna uloga implementacije određenih strategija, znanja i sposobnosti, potrebno je da se daroviti prepoznaju na vrijeme i da im se osiguraju odgovarajuće mogućnosti njihova razvoja.“ (Kadum, 2015, 32)

8. Sažetak

Darovita djeca jesu ona djeca koja pokazuju izuzetno visoku razinu kreativnosti, intelektualnih i kognitivnih sposobnosti, kao i veliku motiviranosti, općenito. Takva djeca posjeduju snažnu, nevjerojatnu unutarnju želju za stjecanjem novih znanja i spoznaja. Često se postavlja pitanje da li je neko dijete darovito ili nije. Međutim, pronalazak odgovora na takvo pitanje, vrlo je teško obzirom da je darovitost djece kao univerzalni pojam, individualna i jedinstvena. Zbog toga je potrebno posegnuti za stručnom procjenom darovitosti kod djeteta. Velika pozornost treba biti usmjerena ka ranom i pravilnom otkrivanju darovitosti kod djece svih uzrasta. Na taj način, omogućujemo im daljnji nesmetani razvoj darovitosti, ali i njih samih. Veliku ulogu u otkrivanju darovitosti kod djece imaju prvenstveno roditelji, koji provode većinu vremena sa svojom djecom, ali i odgojitelji djece rane predškolske dobi i nastavnika u okviru obrazovanja tijekom kasnijeg školovanja. Darovitost djeteta ne smije ostati neotkrivena i zanemarena. Poželjno ju je što prije uočiti i definirati, kako bi se omogućio pravilan razvoj iste. Važno je educirati i osvijestiti roditelje, odgajatelje, nastavnike, a u konačnici i širu društvenu zajednicu o važnosti darovitosti djece, njihovom prihvaćanju, vrednovanju, usmjeravanju i iskazivanju potpore. Shodno k tome, ovaj rad će, uz dostupnost brojne literature, na sljedećim stranicama nastojati iznijeti definiciju darovitosti, pobliže objasniti razlike između darovite i nedarovite djece i kako identificirati takvu djecu, usmjeravajući ih na pravi put. Nadalje, bit će nekoliko riječi i o ulozi samih roditelja, ali i odgojitelj u ranoj predškolskoj dobi, te nastavnika darovite djece, u prepoznavanju ranih znakova darovitosti i njihovom budućem razvoju.

Ključne riječi: darovitost, darovito dijete, obitelj, roditelji, vrtić, odgojitelji, emocionalan život

9. Summary

Gifted children are those children who show an extremely high level of creativity, intellectual and cognitive abilities, as well as great motivation, in general. Such children possess a strong, incredible inner desire to acquire new knowledge and insights. The question is often asked whether a child is gifted or not. However, finding the answer to such a question is very difficult given that the giftedness of children is universal individual and unique concept. Therefore, it is necessary to resort to a professional assessment of giftedness in a child. Great attention should be paid to the early and proper detection of giftedness in children of all ages. In this way, we enable them further development of their talents, but also themselves. A great role in discovering giftedness in children plays primarily by parents, who spend most of their time with their children, but also by educators of early preschool children and teachers within the framework of education during later schooling. The giftedness of a child must not go undetected and neglected. It is desirable to notice and define it as soon as possible, in order to enable its proper development. It is important to educate and make parents, educators, teachers, and ultimately the wider community aware of the importance of children's giftedness, their acceptance, evaluation, guidance and support. Accordingly, this paper will, with the availability of numerous literature, in the following pages present a definition of giftedness, explain the differences between gifted and ungifted child and how to identify such child, guiding them on the right path. Furthermore, there will be a few words about the role of parents, but also educators in early preschool, and teachers of gifted children in recognizing the early signs of giftedness and their future development.

Key words: giftedness, gifted child, family, parents, kindergarten, educators, emotional life

10. Literatura

1. Adžić, D. (2011). Darovitost i rad s darovitim učenicima kako teoriju prenijeti u praksu. *Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*. [Online] 57 (25). str. 171-184. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/71653> [Pristupljeno: 05. srpnja 2020.]
2. Bouillet, D. (2011). Kompetencije odgojitelja djece rane i predškolske dobi za inkluzivnu praksu. *Pedagogijska istraživanja*. [Online] 8 (2). str. 323-327. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=172470 [Pristupljeno: 10. listopada 2020.]
3. Bulaja, A. (2016). *Darovitost*. Završni rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet.
4. Cramond, B. (2011). Giftedness and Creativity. *Encyclopedia of Creativity*. [Online] 571–574. Dostupno na: <https://www.medicalpdfbooks.org/encyclopedia-of-creativity.pdf> [Pristupljeno: 10. srpnja 2020.]
5. Ćus, T. (2018). *Uloga obitelji u odgoju darovitog djeteta*. Završni rad. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti.
6. Delaune, A. (2016). Emotional, social and relationship development for gifted and talented children in early childhood education. *The Professional Association for Gifted Education*. [Online] 4(4). str. 61-71. Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/326831754_Emotional_social_and_relationship_development_for_gifted_and_talented_children_in_early_childhood_education [Pristupljeno: 10. srpnja 2020.]
7. Đurđević, K. (2020). *Darovitost i rad s darovitima u dječjem vrtiću*. Završni rad. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti.
8. Fuček, L. (2017). *Darovito dijete i aktivnosti u vrtiću*. Završni rad. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti.
9. Huzjak, M. (2006). Darovitost, talent i kreativnost u odgojnom procesu. *Odgojne znanosti*. [Online] 8 (1(11)). str. 289-300. Dostupno na:

https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=41460

[Pristupljeno: 10. srpnja 2020.]

10. Kovačić, S. (2010). Klikerići iz našeg vrtića. *Dijete, vrtić i obitelj: časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*. [Online] 16(59). str. 24-27. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/128437> [Pristupljeno: 15. siječnja 2021.]
11. Maksić, S.B. (1998). *Darovito dete u školi*. Beograd: Institut za pedagoška istraživanja. [Online] Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/329450747_Darovito_dete_u_skoli [Pristupljeno: 12. srpnja 2020.]
12. Mišić, I. (2015). *Darovita djeca*. Završni rad. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet.
13. Ožbolt, D. (2016). *Obrazovanje i usmjeravanje darovite djece*. Završni rad. Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet.
14. Renzulli, J.S. (2016). *The three-ring conception of giftedness: A developmental model for promoting creative productivity*. Prufrock Press. [Online] Dostupno na: https://gifted.uconn.edu/wp-content/uploads/sites/961/2019/11/The_Three-Ring_Conception_of_Giftedness_2.pdf [Pristupljeno: 12. srpnja 2020.]
15. Saftich, D. (2012). *Darovitost i društvena sposobnost*. Stručni rad. Rijeka. [Online] 17. str. 746–755.
16. Sindik, J. (2010). Povezanost emocionalne kompetencije te mašte i empatije odgojitelja sa stavovima o darovitoj djeci. *Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*. [Online] 56(24) str. 65-87. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/63279> [Pristupljeno: 15. siječnja 2021.]
17. Šantek, M. (2017). *Darovito dijete u odgojno-obrazovnoj ustanovi*. Diplomski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet.
18. Tadić, K., Horvat, V., Nikolić, I. (2018). *Primjena spoznaje o prirodi i razvoju darovitosti predškolskog djeteta u sportu kroz posebne programe u dječjem vrtiću Iskrica*. [Online] str. 1-8. Dostupno na: https://www.hrks.hr/skole/25_ljetna_skola/729-Tadic.pdf [Pristupljeno: 12. veljače 2021.]
19. Walker, S. Y. (2007). *Darovita djeca: vodič za roditelje i odgajatelje*. Zagreb: Veblecommerce.

Prilozi:

Slika 1.

https://www.google.com/search?q=gross+model+zvijezde&sxsrf=ALeKk00dlo2_RpUHLaN8b5Ctu_tY7BowOg:1612366272135&source=Inms&tbm=isch&sa=X&ved=2ahUKEwjGmJe3hM7uAhX9AxAIHfVoBI4Q_AUoAXoECAUQAw&cshid=1612366300621114&biw=1600&bih=789#imgrc=hV241FBZmYD1UM

Slika 2.

https://www.google.com/search?q=tropstena+definicija+darovitosti+prema+renzuli+i+reis&sxsrf=ALeKk00yBL6R4yIKpDvj3wW0Lp78ehvksQ:1612366404499&source=Inms&tbm=isch&sa=X&ved=2ahUKEwiwpqb2hM7uAhXBvosKHbpOBI8Q_AUoAXoECAYQAw&biw=1600&bih=789#imgrc=mZ8xkVfG9zUJ_M

Tablica 1.

Podjela „sedam inteligencija“ (Cvetković Lay, 2010).

Tablica 2.

Razlike između bistrog i darovitog djeteta (Fuček, 2017; prema Sekulić Majurec, 2002).